

ЛИСТОК ПАНА ДРІБНИЧКИ

Жив собі колись чоловічок. Звали його Дрібничкою, і на нього чекала довга подорож. Але рушати в путь він аж ніяк не хотів, ба навіть сама думка про це була йому огидна; проте уникнути мандрівки він не міг. Чоловічок знав, що колись йому доведеться-таки поїхати, проте готуватися до від'їзду не поспішав.

Дрібничка був художником. Але не вельми успішним; почасти тому, що мусив робити безліч інших справ. Більшість отих справ він вважав доукою, та, якщо не вдавалося від них одкрутитись (а це, на його думку, траплялося надто часто), давав собі з ними раду дуже добре. Мусив — бо закони в його країні були доволі суворими.

Але траплялися й інші перешкоди. З одного боку, Дрібничка іноді просто бив байдики, не роблячи геть нічого. З іншого — він був по-своєму добросердим. Знаєте, буває таке добре серце: воно значно частіше змушувало його почуватися незручно, ніж надихало до дій; але й коли чоловічок таки робив щось, добре серце

не вберігало його від бурчання, люті й лайок (переважно собі під ніс). І все-таки через оте своє серце він погоджувався виконувати чимало випадкових доручень свого сусіда пана Парохія — кульгавого чоловіка. Зрідка Дрібничка допомагав іншим людям — і навіть далеким, якщо вони приходили і просили його про те. А ще коли-не-коли він згадував про подорож і починав безладно пакувати деякі речі, — тоді йому майже не малювалося.

Чоловічок мав напихати кілька картин, які переважно були надто великими та зухвалими для його рівня. Дрібничка належав до тих художників, котрим ліпше вдається малювати листя, ніж дерева. Він витрачав купу часу на єдиний листок, намагаючись передати його форму, забарвлення, а також мерехтіння росяних крапель на його краях. Проте він дуже хотів зобразити ціле дерево з усім його листям, витриманим в одному стилі, але так, щоби кожен листок виглядав інакшим.

Була, зокрема, одна картина, яка не давала йому спокою. Вона почалася з підхопленого вітром листка, а потому перетворилася на дерево, і дерево те росло, розпростуючи безліч гілок і пускаючи коріння щонайфантастичнішої форми. Дивні птахи злітали й уможувалися на його гіллі — і їх теж треба було вшанувати увагою. Потому навколо дерева та поза ним — у проміжках між листям і вітами, — почала відкриватися якась місцевість: краєм ока можна було підглядіти ліс, що виступав на тих теренах, і гори, верхів'я яких укривав сніг. Інші картини перестали приваблювати Дрібничку, або ж він поприкріплював їх кнопками до країв свого грандіозного полотна. Тож невдовзі воно стало таким великим, що чоловічкові довелося приставити до нього драбину; він хутко лазив нею вгору-вниз, кладучи мазок тут або підчищаючи пляму там. Коли до Дрібнички заходили люди, він поводився досить ввічливо, проте ледь помітно ворухив олівці, які лежали на столі. Він слухав, що кажуть відвідувачі, проте насправді постійно думав про величезне полотно у високій повітрі, збудованій у саду (на тій грядці, де раніше росла картопля) спеціально для картини.

Дрібничка не міг позбутися свого доброго серця. «От якби я був сильніший духом», — казав він іноді сам до себе, маючи на увазі те, що йому хотілося б, аби проблеми інших людей не змушували його почуватися незручно. Проте тривалий час ніхто аж надто йому не заважав.

— Я, хай там що, завершу цю одну картину — свою справжню картину, — а вже потому вирушу в ту трикляту подорож, — отак казав він.

Але Дрібничка також почав розуміти, що йому не вдасться вічно відкладати від'їзд. Отож, картина мала припинити просто собі розростатись і попрямувати до завершення.

Одного дня Дрібничка відступив од свого полотна й узявся розглядати його особливо уважно та відсторонено. Він не міг вирішити, що думає про картину, і жалкував, що не має друга, котрий би щось підказав йому. Насправді картина здавалася чоловічкові цілком невдалою, та водночас — вельми симпатичною, єдиною дійсно прекрасною картиною на цілому світі. У той момент йому раптом захотілося побачити, як він сам заходить до саду, плескає себе самого по плечі й каже (з невідомою ширістю):

— Пречудово! Я бачу точнісінько те, що ви прагнете передати. Продовжуйте так само й нічим не переймайтеся! Ми домовимося про державну підтримку для вас, аби ви мали все необхідне.

Проте державних виплат йому не перепало. Дрібничка збагнув єдине: завершення картини, навіть такого розміру, якого вона була тепер, вимагатиме певного зосередження, певної праці, так-так, важкої та невпинної праці. Він закасовував рукави й узявся зосереджуватися. Декілька днів намагався не перейматися нічим іншим. А тоді накопилася ціла лавина перепон. Удома в нього все вийшло з ладу; йому довелося поїхати до містечка, щоби виконати обов'язки присяжного: захворів далекий друг: пан Парохій зліг од прострілу в попереку: а ще

продовжували приходити відвідувачі. Саме була весна, і їм кортіло випити безкоштовного чаю в сільській місцині, а Дрібничка мешкав у гарненькому будиночку ген далеко від міста. Подумки він лаяв їх, але заперечити того, що сам же й запросив їх колись давно — взимку, коли не вважав перепоною ходити по крамницях і попивати чай зі знайомими в містечку, — не міг. Спробував бути жорстким, але йому це не вдалося. Було чимало такого, на що чоловічок просто не смів сказати ні, незалежно від того, вважав це обов'язком чи не вважав; але було й таке, що він змушений був виконувати всупереч власній думці. Декотрі гості натякали на помітну занедбаність його саду й на те, що чоловічкові слід, напевно, очікувати відвідин Наглядача. Звісно, майже ніхто з них не знав про картину; та хоч би вони й знали, це нічого не змінило би. Сумніваюся, що вони надали б їй великої ваги. І навіть наважуся твердити, що картина та насправді була не дуже гарною, хоч і мала кілька вдалих місць. Цікаво виглядало принаймні дерево.

Цікаво і, сказати б, неповторно. Як і сам Дрібничка — незважаючи на те, що був він вельми посереднім і доволі недалеким чоловічком.

Незабаром Дрібниччин час став дійсно безцінним. Знайомці в далеких містах почали нагадувати чоловічкові, що йому належить здійснити важку подорож, а дехто з них навіть узявся вираховувати, на який найдовший термін він іще зможе відкладати від'їзд. Їх також цікавило, кому дістанеться будинок і чи хтось інший доглядатиме сад краще, ніж Дрібничка.

Надійшла осінь, страшенно мокра та вітряна. Маленький художник працював у своїй повітці. Він видерся на драбину, намагаючись передати блиск західного сонця на вершині засніженої гори, яку мигцем побачив онде зліва, над порослим листям кінчиком однієї з гілок Дерева. Він розумів, що невдовзі доведеться їхати: можливо, на самому початку наступного року. І він мусив завершувати картину, хоч і вельми побіжно: були на ній такі куточки, де йому тепер — із огляду на брак часу — випадало тільки ледь-ледь накидати те, що він хотів зобразити.

Постукали в двері.

— Заходьте! — різко гукнув Дрібничка і зліз із драбини. Він став на долівці, крутячи в руці пензля. Зайшов сусід — Парохій, єдиний справжній сусід, адже всі решта жили значно далі. Та все ж отой чоловік йому не вельми подобався: почасти тому, що нерідко втрапляв у халепи й потребував допомоги, а ще тому, що не цікавився малюванням, зате був критичним у садівництві. Коли Парохій оглядав Дрібниччин сад (а таке бувало часто), то бачив головно бур'яни; а коли дивився на Дрібниччині картини (таке траплялося зрідка), то бачив лише зелено-сіру мішанину та чорні лінії, які здавалися йому позбавленими сенсу. Він не забував нагадувати про бур'яни (обов'язок сусіда!), та втримувався від оцінок картин. Парохій гадав, що це — вияви доброти й не усвідомлював, що, навіть коли це й справді доброта, то самої її замало. Краще він допоміг би виполоти бур'яни (а також похвалив би картину).

— Ну, чого вам, Парохію? — запитав Дрібничка.

— Даруйте, мені не варто було відволікати вас, — сказав гість (навіть не глянувши на полотно). — Я впевнений: ви маєте купу роботи.

Дрібничка й сам хотів сказати щось подібне, та проґавив нагоду. Тому він обмежився коротким «так».

— Але, крім вас, я не маю до кого звернутися, — мовив Парохій.

— Авжеж, — відказав Дрібничка, зітхнувши одним із тих зітхань, які є глибоко інтимними коментарями, та які, однак, не вдається зробити цілком нечутними. — Чим можу прислужитися?

— Моя дружина вже кілька днів нездужає, і я починаю хвилюватися, — вів далі Парохій. — Вітер зірвав половину черепиці з мого даху, до спальні ллється вода. Думаю, варто викликати лікаря. А ще — будівельників, але вони звикли баритися.

Тож я подумав, чи не могли би ви позичити мені непотрібної деревини та полотна, щоби я трохи підлатав діри і зміг якось перебути день-два разом із дружиною.

Після цих слів він нарешті поглянув на картину.

— От лихо! — мовив Дрібничка. — Вам *таки* не щастить. Гадаю, що у вашої дружини звичайнісінька застуда. Я незабаром зайду й допоможу перенести хвору на нижній поверх.

— Дуже дякую, — досить холодно відказав Парохій. — Але то не застуда, а лихоманка. Я не турбував би вас, якби в неї була застуда. І моя дружина вже лежить у ліжку на нижньому поверсі. Мені не до снаги бігати вгору-вниз із тацями — нога не дозволяє. Та бачу, ви заклопотаний. Вибачайте, що завадив. Я-бо сподівався, що ви, зрозумівши моє становище, зможете викроїти часину й піти по лікаря. Та й по будівельників також, якщо у вас справді немає непотрібного полотна.

— Аякже, — сказав Дрібничка, хоч інші слова ворушились у його серці, яке тієї миті просто розм'якло, не почувавши геть нічого. — Я можу піти. Я піду, коли для вас це дійсно важливо.

— Важливо, дуже важливо. Шкода, що я кульгавий, — мовив Парохій.

Отож, Дрібничка пішов. Розумієте, йому було ніяково. Парохій був його сусідом, а всі решта жили далеченько. Дрібничка мав велосипеда, а Парохій — ні, та сусід і не міг на ньому їздити. Той чоловік мав криву ногу, справжню криву ногу, що завдавала йому чималого болю, — про це годилося пам'ятати, як і про його роздратовані фрази та жалісний голос. Звісно, у Дрібнички була картина і бракувало часу, щоби 5 закінчити. Але йому здавалося, що на це мав би зважати Парохій, а не Дрібничка. Проте Парохій не переймався картинами, а Дрібничці годі було змінити це. «До біса!» — подумав він, виводячи велосипед.

Було мокро та вітряно, денне світло згасало. «Сьогодні вже не вдасться попрацювати!» — майнуло Дрібничці в голові, й увесь той час, доки їхав, він то мовчки лаявся, то уявляв, як наносить на гору та на пагін із листям поруч із нею ті мазки пензлем, що їх він уперше задумав іще навесні. Пальці стиснули кермо. Нині, вийшовши з повітки, він достеменно бачив, як саме треба малювати той блискучий пагін, що обрамлював віддалене зображення гори. Проте в серце йому закралося гнітюче почуття — щось на кшталт страху, — наче він ніколи вже не матиме нагоди випробувати той спосіб.

Дрібничка знайшов лікаря й залишив записку для будівельника. Його контору було зачинено, а сам будівельник подався додому, до свого улюбленого місця біля каміна. Дрібничка змок до нитки й теж застудився. Лікар, на відміну від Дрібнички, не одразу вирушив на виклик. Він прибув наступного дня, і це виявилось для нього вельми зручно, адже на той час лікар уже міг подбати відразу про двох пацієнтів у сусідніх будинках. Дрібничка лежав у ліжку з гарячкою, і в голові йому (а ще на стелі) вимальовувалися дивовижні візерунки з листя й гілля, на якому воно росло. Його не дуже втішило те, що в пані Парохієвої таки справді була звичайна застуда й вона вже одужувала. Чоловічок повернувся обличчям до стіни і занурився в листя.

Якийсь час Дрібничка провів у ліжку. Вітер не стихав. Він зірвав іще чимало Парохієвих черепичин, а разом — і кілька Дрібниччиних: його дах теж почав протікати. Будівельник не приходив. Дрібничці було байдуже, принаймні день чи два. Потому він виповз із ліжка в пошуках їжі (Дрібничка не мав дружини). Парохій не заходив: дощ уступив йому в ногу, і вона почала боліти: пані Парохієва переймалася прибиранням води шваброю і раз у раз цікавилася, чи бува не забув «отой пан Дрібничка» зайти до будівельника. Якби вона знайшла бодай найменшу можливість позичити в нього щось корисне, то неодмінно вирядила би Парохія до сусіда — байдуже, боліла в того нога чи ні; проте можливості вона не знаходила, тож Дрібничку залишили наодинці з собою.

Десь наприкінці тижня Дрібничка нерівною ходою знову подався до своєї повітки. Спробував вилізти на драбину, та в нього запаморочилася голова. Чоловічок сів і подивився на картину, та сьогодні в його уяві не виникало ні жодних візерунків із листя, ні видінь із горами. Він міг намалювати хіба що краєвид піщаної пустелі здалека, однак і на те не мав сили.

Наступного дня Дрібничці значно покращало. Він видерся на драбину й узявся малювати. Проте, щойно почав знову занурюватись у роботу, як у двері раптом постукали.

— Хай йому грець! — сказав Дрібничка.

Проте з таким самим успіхом він міг ввічливо сказати: «Заходьте!» — бо двері однаково відчинилися. Цього разу ввійшов дуже високий чоловік, геть чужа людина.

— Це — приватна майстерня, — мовив Дрібничка. — Я працюю. Ідіть геть!

— Я Будинковий Наглядач, — назвався чоловік, піднімаючи вгору посвідку — так, аби Дрібничка, стоячи на драбині, міг її побачити.

— Ох! — тільки й сказав він.

— Дім вашого сусіда в геть незадовільному стані, — мовив Наглядач.

— Знаю, — відповів Дрібничка. — Я вже давно повідомив про це будівельника, та він так і не з'явився. А потому я хворів.

— Зрозуміло, — сказав Наглядач. — Однак тепер ви не хворі.

— Але я й не будівельник. Парохієві слід було подати скаргу до Місько! ради й домагатися сприяння Служби з надзвичайних ситуацій.

— Там переймаються серйознішими руйнаціями, ніж ті, що є тут, — мовив Наглядач. — У долині трапилася повінь, і чимало родин залишилося без даху над головою. Ви повинні були допомогти своєму сусідові зробити тимчасовий ремонт і запобігти додатковим витратам на усунення пошкоджень. Такий закон. Тут у вас удосталь матеріалів: полотно, деревина, водостійка фарба.

— Де? — запитав Дрібничка обурено.

— Там! — сказав Наглядач, указуючи на картину.

— Моя картина! — скрикнув Дрібничка.

— Може й так, — мовив Наглядач. — Але будинки — важливіші. Такий закон.

— Але не можу ж я... — Дрібничці не вдалося продовжити, бо тієї миті ввійшов іще один чоловік.

Він дуже нагадував Наглядача, мало не був його двійником: високий, від ніг до голови в усьому чорному.

— Ходімо зі мною! — сказав він. — Я — Візник.

Дрібничка, заточуючись, зліз із драбини. Здавалося, до нього повернулася лихоманка, йому закрутилася голова; ціле тіло проймав холод.

— Візник? Візник? — лепетав він. — Візник чого?

— Ваш візник. І вашого екіпажу, — відповів чоловік. — Той екіпаж замовили вже давно. Нарешті він прибув. І чекає. Сьогодні ви вирушаєте в подорож, хіба ні?

— От бачите! — сказав Наглядач. — Вам треба їхати; а вирушати в дорогу,

залишаючи незавершені справи, — це недобре. Зате тепер ми бодай зможемо хоч якось використати оце полотно.

— От лихо! — мовив бідолашний Дрібничка, заходячись плачем. — А воно ж іще навіть не закінчене!

— Не закінчене! — сказав Візник. — Але з ним по-кінчено, принаймні це вже залежить не від вас. Ходімо зі мною!

Дрібничка пішов досить спокійно. Візник не дав йому часу спакувати речі, стверджуючи, що це потрібно було зробити заздалегідь, а зараз вони ризикують запізнитися на потяг; отож. Дрібничка тільки й устиг схопити маленький саквояж у сінях. І з'ясував, що там лише скринька з фарбами й альбом із його ескізами — ні їжі, ні одягу.

На поїзд вони встигли. Дрібничка почувався дуже сонним і втомленим; він ледве чи й усвідомлював, що відбувається, коли його запхали до купе. Йому було майже байдуже: чоловічок забув, куди йому належало їхати й навіщо. Потяг ледь не відразу пірнув у темний тунель.

Дрібничка прокинувся на дуже великій тьмяно освітленій залізничній станції. Платформою, щось вигукуючи, походжав Носій, але викрикував він не назву місця; він кричав: «Дрібничка!»

Дрібничка квапливо вийшов на перон і зрозумів, що забув свій маленький саквояж. Обернувся — та поїзд уже рушив.

— Ага, ось ви де! — сказав Носій. — Сюди! Що! Немає багажу? Вам доведеться поїхати до Робітні.

Дрібничці стало погано, й він знепритомнів просто на платформі. Його забрала санітарна машина й відвезла до Лазарету при Робітні.

Лікуватися йому геть не сподобалося. Пігулки, які йому давали, були гіркі, чиновники та лікарняний персонал — непривітні, мовчазні та вимогливі; він ні з ким не бачився, лише з одним дуже суворим лікарем, котрий періодично навідував його. Чоловічкові перебування там нагадувало радше в'язницю, ніж лікарню. У визначені години йому доводилося важко працювати: копати, майструвати, фарбувати одним простим кольором голі лавки. Чоловічкові не дозволяли виходити з Робітні, а всі вікна дивилися на подвір'я. Його на кілька годин зачиняли в темряві — мовляв, «аби трохи подумав». Дрібничка втратив лік часу. Йому навіть не поліпшало, принаймні він не отримував жодного задоволення від будь-якої роботи. Він не мав його навіть од укладання в ліжку.

Попервах, упродовж першого століття чи десь близько того (тут я тільки переповідаю його враження), Дрібничка марно хвилювався про минуле. Лежачи в темряві, він постійно повторював собі одне: «Шкода, що я не зайшов до Парохія першого ж ранку після того, як здійнялися сильні вітри. Я ж бо хотів! Перші зірвані черепичини легко було полагодити. Тоді пані Парохієва не підхопила би застуди. Відтак не захворів би і я. І в мене був би ще бодай один тиждень». Але з часом Дрібничка забув, для чого йому був потрібен отой тиждень. Якщо згодом його щось і хвилювало, то лише лікарняні справи. Він розплановував їх, обмірковуючи, як швидко зможе полагодити он ту лавку, чи перечепити он ті двері, чи зремонтувати ось ту ніжку стола. Імовірно, він став справді корисним, хоча ніхто ніколи йому про це не казав. Та і, звісно, бідолашного чоловічка затримали тут так надовго не через його корисність. Вони, напевно, чекали, коли йому покращає, оцінюючи те «покращення» за власними дивними медичними стандартами.

Хай там як, а бідолашний Дрібничка не отримував насолоди від життя. Чи то пак не отримував того, що він раніше називав насолодою. І вже точно не радів. Однак годі було заперечити й те, що чоловічок почав відчувати щось на кшталт задоволення. Він їв хліб замість варення. Він міг узятися за виконання будь-якого завдання, щойно пролунає один дзвінок, і негайно припинити роботу, як тільки лунав

інший, — залишивши все охайно складеним і готовим до продовження праці в належний час. Тепер за день Дрібничка встигав чимало всякої всячини; ретельно завершуючи дрібні справи. Він не мав «часу на себе» (хіба що лежачи у своїй келії), зате став господарем власного часу; почав розуміти, що можна з ним робити. Зникла метушливість. Тепер він був спокійним внутрішньо й у час, відведений для спочинку, таки дійсно відпочивав.

Тоді зненацька Дрібничці змінили графік роботи: йому майже не давали спати; його було усунуто від майстрування, і з дня на день він лише монотонно копав. Чоловічок сприйняв це досить легко. І минуло чимало часу, доки він почав відшукувати в закутках свого мозку вже призабуті лайки. Дрібничка копав і копав, поки спина в нього, здавалося, починала розламуватися, руки вкривалися саднами, а сам він почував, що вже неспроможний бодай іще раз змахнути лопатою. Ніхто йому не дякував. Але прийшов лікар і оглянув його.

— Відбій! — сказав він. — Цілковитий спокій — у темряві.

Дрібничка лежав у темряві, цілковито спочиваючи; і виходить — бо він зовсім нічого не почував і не думав — міг пролежати там однаково багато годин чи багато років. Так принаймні гадав він собі. Та зараз він чув Голоси: не ті голоси, які чув будь-коли раніше. Йому здавалося, ніби поблизу засідає Медична Рада чи, можливо, Слідча Комісія, — десь у прилеглій кімнаті, ймовірно, при відчинених дверях, хоча він не бачив жодного промінчика світла.

— Тепер до справи Дрібнички, — проказав Г'блос, суворий голос, суворіший навіть, аніж голос лікаря.

— Що з ним? — запитав Другий Голос, голос, який можна було би назвати лагідним, хоча він і не був м'яким, — то був голос владний, і звучав він водночас обнадійливо та сумовито. — Що трапилося з Дрібничкою? Серце в нього було у правильному місці.

— Так, але воно належно не функціонувало, — сказав Перший Голос. — І голову було пригвинчено не досить міцно: він ледве чи й думав колись. Погляньте, скільки часу змарнував — і то навіть не на розваги! Дрібничка так і не спромігся підготуватися до подорожі. Він мав середні статки, а сюди прибув практично злидарем, і його довелося помістити в жебрацьке крило. Кепські справи, боюся. Падаю, його треба протримати тут іще деякий час.

— Це, ймовірно, йому не зашкодить, — мовив Другий Голос. — Одначе, звісно, він є лише маленьким чоловічком. Він ніколи не прагнув стати кимось значущим і ніколи не був надто сильним. Погляньмо в Характеристику. Так... Бачите, тут є декілька пунктів, які проливають на нього привабливе світло.

— Можливо, — відказав Перший Голос, — але більшість із них насправді не витримає перевірки.

— Ну, — сказав Другий Голос, — ось що ми маємо. Він народився художником. Не видатним, звісно; та все-таки «Листок», що його намалював Дрібничка, не позбавлений шарму. Чоловічок неабияк намучився з тим листям — просто щоби добре його зобразити. Проте він ніколи не думав, ніби це робить його значущим. У Характеристиці немає запису про те, що він удавав — бодай би й перед самим собою, — наче малювання може виправдати те, що він знехтував приписи закону.

— Отже, йому не варто було нехтувати стільки приписів, — заперечив Перший Голос.

— Але все-таки він реагував на чимало Візитів.

— На невеликий відсоток, і то головню найлегшого ґатунку, та ще й називав їх Перешкодами. Характеристика аж рясніє цим словом, а також багатьма скаргами та нерозважними лайками.

— То правда. Та Візити, звичайно, й видавалися перешкодами йому — бідолашному маленькому чоловікові. І зважте ось на що: Дрібничка не очікував жодного Прибутку, як називають це багато представників його типу. Є ще і справа Парохія — того, хто прибув пізніше. Він був Дрібниччиним сусідом, ніколи пальцем об палець не вдарив задля нього і далекі нечасто висловлював подяку. Проте в Характеристиці немає запису про те, що Дрібничка очікував од нього вдячності; Дрібничка, здається, навіть не замислювався над цим.

— Так, це один із тих пунктів, — сказав Перший Голос, — але вельми незначний. Думаю, ви з'ясуєте, що Дрібничка частенько просто забував про подяку. Зроблене для Парохія він одразу викидав із голови як докуку, якої вдалося спекатись.

— Але ще є оце останнє свідчення, — мовив Другий Голос, — те, де йдеться про Дрібничку на велосипеді в мокру погоду. Я звертаю вашу увагу на це свідчення. Вочевидь, то була справжня жертвність: Дрібничка передчував, що марнує останній шанс домалювати картину, а також припускав, що Парохій хвилюється марно.

— Думаю, ви перебільшуєте, — сказав Перший Голос. — Однак останнє слово за вами. Адже то, звісно, ваше завдання — щонайкраще глумачити факти. Іноді вони це терплять. Що ж ви пропонуєте?

— Гадаю, в цій справі йдеться про дещицю лагідного ставлення, — відповів Другий Голос.

Дрібничці здалося, що він ніколи не чув нічого великодушнішого за цей Голос. Завдяки йому «лагідне ставлення» прозвучало так, ніби мовилося про скриню з дорогими дарунками чи запрошення на Королівський бенкет. А тоді раптом Дрібничці стало соромно. Те, що він почув, повністю заволоділо ним і змусило почервоніти в темряві: він став предметом справи про Лагідне Ставлення. Це нагадувало прилюдну похвалу, коли й ти, й усі слухачі знають, що похвала не заслужена. Дрібничка заховав рум'янець під грубою ковдрою.

Запала тиша. Потому Перший Голос зовсім ізблизька звернувся до Дрібнички:

— Ви слухали.

— Так, — відповів той.

— Отож, що ви можете сказати?

— Чи не могли би ви розповісти мені про Парохія? — запитав Дрібничка. — Мені було би приємно знову зустрітись з ним. Сподіваюся, він не вельми хворий. Ви можете вилікувати його ногу? Вона, ну дуже вже йому дошкуляла. І, будь ласка, не турбуйтеся про нього та про мене. Парохій був хорошим сусідом, завдяки йому я мав добірну картоплю, і то дешево, що заощадило мені чимало часу.

— Справді? — мовив Перший Голос. — Мене це тішить.

І знову запала тиша. Дрібничка чув, як віддаляються Голоси.

— Що ж, я згоден, — Перший Голос долинув до Дрібнички здалека. — Нехай переходить на наступний рівень. Коли хочете — завтра.

Дрібничка прокинувся й побачив, що завіси розсунуто, а його келію заливає сонячне світло. Він підвівся і виявив, що замість лікарняної уніформи на нього чекає зручний одяг. Після сніданку лікар оглянув садна на його руках, змастив їх цілющою маззю, й вони миттю загоїлися. Він дав Дрібничці добру пораду та пляшечку бадьорливого засобу (якби це раптом йому знадобилося). Трохи згодом чоловічка пригостили печивом і келихом вина, а потому видали квиток.

— Тепер ви можете поїхати на залізничну станцію, — мовив лікар. — Носій подбає про вас. Прощайте.

Дрібничка вислизнув крізь парадні двері й трохи примружився. Сонце світило дуже яскраво. Він сподівався побачити велике місто, яке би відповідало розмірам станції, проте помилився. Чоловічок стояв на вершині пагорба, зеленого, голого, овіяного різким життєдайним вітром. Довкруг не було ні душі. Далеко внизу під пагорбом виблискував дах станції.

Дрібничка спустився до станції жваво, проте без поспіху. Там його відразу ж помітив Носій.

— Сюди! — промовив він 1 повів Дрібничку до платформи, де стояв дуже гарний маленький приміський потяг: один вагон і невеликий локомотив, обидва блискучі, чисті, щойно пофарбовані. Виглядало так, наче то мав бути їхній перший виїзд. Навіть колія, що стелилася перед локомотивом, здавалася новою: рейки блищали, рейкові подушки було пофарбовано зеленим, а шпали, розморені сонячним теплом, приємно пахли свіжою смолою. Вагон був порожній.

— Носію, куди ще цей поїзд? — запитав Дрібничка.

— Не думаю, що з назвою вже визначилися, — відповів Носій. — Але ви переконаєтеся, що все буде добре.

Він зачинив двері.

Потяг одразу ж рушив. Дрібничка відкинувся на своєму сидінні. Маленький локомотив пахкав, їдучи глибоким видолінком із високими зеленими схилами під шатром блакитного неба. Здалося, минуло не надто й багато часу від початку подорожі, аж локомотив уже свиснув, запрацювали гальма 1 потяг зупинився. Там не було ні станції, ні вказівного знака, й лише сходинок звивалися вгору зеленим насипом. На верхівці сходів у чепурному тині примостилася хвіртка. Біля хвіртки стояв Дрібниччин велосипед; принаймні він виглядав точнісінько так, як його власний, а на спицях яскрава жовта наліпка, на якій великими чорними літерами було написано: «ДРІБНИЧКА».

Чоловічок рвучко прочинив хвіртку, скочив на велосипед і покотився, освітлений весняним сонцем, із пагорба вниз. Невдовзі помітив, що стежка, якою він рушив у путь, зникла, й велосипед їхав далі дивовижним дерном — зеленим і густим, але в ньому можна було чітко розгледіти кожне стебельце. Дрібничці здалося, ніби він пригадає, що бачив чи снів про такі трав'янисті простори в тій або іншій місцині. Вигини рельєфу з якогось дива виглядали знайомими. Земля спочатку опускалася, як і повинна була, а потому, звісно, знову підвищувалася. Велика зелена тінь закрила від Дрібнички сонце. Він подивився вгору й упав із велосипеда.

Перед ним стояло Дерево, його Дерево, завершене! Те Дерево, якщо можна так сказати, було живим: на ньому розпускалися листки, росло гілля, гойдаючись на вітрі, що його Дрібничка колись дуже часто відчував чи вгадував і найчастіше не міг упіймати. Він пильно придивився до Дерева, а тоді повільно підняв руки й широко розвів їх.

— Це ж дар! — промовив він, маючи на увазі своє мистецтво, але також і цей результат; однак слово те вжив у досить буквальному сенсі.

Дрібничка й далі дивився на Дерево. Там росло все листя, над яким він довго трудився, проте було воно радше таким, яким він його собі уявляв, аніж таким, як зміг намалювати. Проте було й інше, яке в його голові тільки вибруньковувалося, та ще таке, яке могло би вибрунькуватися, коли б він мав більше часу. Листя не мало написів і було просто витонченим листям, але кожен листок, мов сторінку календаря, було позначено точною датою. Деякі найпрекрасніші — й найхарактерніші, найдосконаліші — взірці Дрібниччиного стилю, вочевидь, були

створені у співпраці з паном Парохієм: інакше й не висловитися.

На дереві гніздилися птахи. Дивовижні птахи: як же вони співали! А ще вони парувалися, виводили пташенят, у тих виростали крила, й вони відлітали співаючи до Лісу — й усе це відбувалося, поки він дивився на них. Тепер Дрібничка побачив, що й Ліс також був там: він виринав обабіч, а потому відступав у далечінь. Оддалік мерехтіли Гори.

По якомусь часі Дрібничка обернувся обличчям до Лісу. Не через те, що стомився від Дерева, а тому, що, здавалося, цілком ясно уявляє його подумки, усвідомлює і його самого, і його зростання, навіть коли відводить погляд. Ідучи геть, чоловічок помітив чудернацьку річ: Ліс, звісно, був далеким Лісом, але Дрібничка зумів наблизитись і навіть увійти в нього, а Ліс при тому не втратив чарівності, якої надавала йому віддаленість. Дрібничці ніколи раніше не вдавалося зайти в якусь далечінь, не перетворивши її на звичне довкілля. Тепер це додавало неабиякої привабливості прогулянці в тому краю, адже раз у раз відкривалися нові горизонти: подвійні, потрібні, почетвірні, сповнені подвійного, потрібного, по-четвірного чару. Можна було йти, йти — і бачити в саду чи на картині (якщо хочете, називайте це так) цілу країну. Можна було йти і йти, хоча, ймовірно, і не вічно. На задньому плані височіли Гори. Вони таки наближалися, та дуже повільно. Гори, здавалося, не належали до картини або ж були її сполучною ланкою з чимось відмінним, Інакшим пейзажем, мигцем побаченим крізь листя, наступною стадією — новою картиною.

Дрібничка поволі йшов собі, та він не просто гаяв час. Він уважно роззирався довкруг. Дерево було закінчене, проте з ним не було покінчено. «Трапилося якраз протилежне до того, що було раніше», — думав Дрібничка, — та в лісі виявилось кілька непевних місцин, які все ще потребували праці та думки. Нічого тепер не вимагало змін; усе, колись перемінившись, виглядало саме таким, яким і мало би бути, проте бракувало продовження, щоби можна було поставити останню крапку. Принаймні Дрібничка чітко уявляв ту крапку.

Він присів під неймовірно прекрасним віддаленим деревом — видозміною Великого Дерева, не позбавленою, втім, неповторності, особливо якщо придивитись уважно, — і розмірковував, звідки найліпше розпочати роботу, де її закінчити і скільки часу вона забере. Чоловічок ніяк не міг розробити цієї схеми.

— Звичайно ж! — промовив він. — Мені бракує Парохія. Він знає так багато про землю, рослини та дерева, чого не знаю я. Ця місцина не повинна зостатися тільки моїм особистим парком. Мені потрібні допомога та порада: треба було звернутися по них раніше.

Дрібничка підвівся й підійшов до того місця, звідкіля вирішив розпочати роботу. Зняв пальто. Потім униз, в невеликому затишному видолінку, непомітному звіддала, він побачив чоловіка, котрий збентежено розглядався навсібіч. Чоловік той спирався на лопату, проте, вочевидь, не уявляв, що має робити. Дрібничка озвався до нього.

— Парохію! — гукнув.

Парохій закинув лопату на плече й підійшов. Він усе ще трохи накульгував. Вони не заговорили один із одним, а тільки кивнули, як раніше, коли стрічалися на вулиці, проте нині обидва простували поруч, плече до плеча. Не прохопившись і словом, Дрібничка та Парохій дійшли згоди, де саме поставити маленький будинок і розбити сад, які, здавалося, знадобляться їм.

Під час спільної праці з'ясувалося, що з них обох тепер саме Дрібничка вміє краще організовувати власний час і доводить розпочате до завершення. Досить дивно, та саме Дрібничка вельми захопився будівництвом і садівництвом, а Парохій натомість часто блукав довкруг, розглядаючи дерева й особливо — Дерево.

Одного дня Дрібничка висаджував глід для живоплоту, а Парохій лежав на траві

неподалік, пильно дивлячись на прекрасну та витончену жовту квітку, що виросла серед зеленого дерну. Колись давно Дрібничка намалював чимало таких квіток поміж кореннями свого Дерева. Зненацька Парохій підвів голову: його обличчя сяяло на сонці, він усміхався.

— Чудово! — сказав він. — Я повинен був бути тут, справді. Дякую, що замовив за мене слівце.

— Дурниці, — відповів Дрібничка. — Не пригадую, що я там казав, але певно, що того було не досить.

— Е ні, таки досить, — мовив Парохій. — Це допомогло мені вибратися звідти значно швидше. Знаєш, отой Другий Голос... Він послав мене сюди; він сказав, що ти просив про зустріч зі мною. Я твій боржник.

— Ні. Ти боржник Другого Голосу, — відказав Дрібничка. — Точніше, ми обидва.

Вони й далі жили та працювали разом, — не відаю, скільки це тривало. Годі заперечити, що попервах чоловіки час од часу сперечались, особливо коли стомлювалися. Бо попервах вони таки іноді стомлювались. А тоді згадали, що обом їм подарували бадьорливий напій. Кожна пляшечка мала наліпку зі словами: «Вживати по кілька крапель із водою з Джерела перед відпочинком».

Джерело чоловіки відшукали в серці Лісу; Дрібничка уявив його собі лише раз, дуже давно, та ніколи не малював. Тепер він збагнув, що з джерела брало витoki озера, яке мерехтіло вдалині, а його водами жилились усі тутешні рослини. Ті кілька крапель робили воду в'язкою, гіркуватою, проте вона додавала снаги та прояснювала розум. Випивши цього трунку, вони відпочивали, а коли вставали знову, то працювалося їм уже весело. У такі години Дрібничка думав про нові дивовижні квіти й рослини, а Парохій завжди добре знав, куди їх посадити і де їм ростиметься найкраще. Парохій перестав кульгати.

Що ближче було до завершення роботи, то довше й довше обоє дозволяли собі прогулюватися, дивлячись на дерева та квіти, на освітлення, форми й розташування краю. Інколи вони разом співали; проте Дрібничка виявив, що він почав дедалі частіше звертати погляд у напрямку Гір.

Настав час, коли будиночок у видолинку, сад, траву, ліс, озеро та цілісіньку місцевість було майже викінчено — на властивий лише їм манір. Велике Дерево пишалось у цвіті.

— Сьогодні ввечері ми завершимо, — сказав якимсь Парохій. — А потому вирушимо на дуже довгу прогулянку.

Вони вирушили наступного дня й ішли доти, доки, подолавши всі далечини, дісталися до Краю. Він, звісно ж, був невидимим: не було ні лінії, ні огорожі, ні стіни; та вони знали, що дійшли до межі тієї місцевості. Тоді побачили чоловіка, котрий виглядав як пастух; він прямував до них, спускаючись трав'янистими схилами, які вели до Гір.

— Вам потрібен провідник? — запитав. — Хочете продовжити подорож?

На мить поміж Дрібничкою та Парохієм пролягла тінь, адже Дрібничка знав, що дійсно хоче йти далі й (у певному сенсі) повинен йти, а от Парохій далі йти не бажав і, зрештою, не був до того готовий.

— Я мушу зачекати на дружину, — пояснив Парохій Дрібничці. — Інакше їй буде самотньо. Я передчуваю, що вони пошлють її слідом за мною — раніше чи пізніше, коли вона буде готова та коли я приготую все до її прибуття. Дім уже збудовано, ми облаштували його якнайкраще; я хотів би показати його їй. Гадаю, вона спроможна прикрасити цю оселю, надати їй домашнього затишку. Сподіваюся, їй також сподобається ця місцина.

Потому він повернувся до пастуха.

— То ви і є провідник? — запитав Парохій. — Можете сказати, як називається ця місцевість?

— Хіба ви не знаєте? — здивувався чоловік. — Це — Країна Дрібнички. Власне, Картина Дрібнички, проте якась дешиця її тепер — то Парохіїв Сад.

— Картина Дрібнички! — здивовано проказав Парохій. — *Ти* думав про все це. Дрібничко? Я і припустити не міг, що ти був такий розумний. Чому ж ти не розповідав мені?

— Колись давно він намагався вам дещо показати, — мовив чоловік, — але ви не зволили глянути. У ті дні він мав лише полотно та фарбу, а ви хотіли залатати ними ваш дах. Адже це те, що ви та ваша дружина звикли називати Дрібниччиними Витребеньками або Тією Мазаниною.

— Одначе тоді воно виглядало геть інакшим, не *справжнім*. — сказав Парохій.

— Ні, тоді то був тільки проблиск, — відповів чоловік, — але ви могли би побачити його, якби хоч раз припустили, що цей проблиск вартий вашої уваги.

— Я майже не дав тобі шансу, — сказав Дрібничка. — Не зробив бодай спроби пояснити. Називав тебе Старим Землериєм. Але хіба це має значення? Нещодавно ми жили і працювали разом. Усе, ймовірно, склалося б інакше, та не могло би бути краще. Мені, боюсь, усе одно доведеться йти далі. Гадаю, ми зустрінемося знову: є ще безліч речей, які ми можемо робити разом. Прощай!

Він приязно потис Парохієву руку, — то була, здавалося, добра, міцна, чесна рука. Тоді повернувся і якусь мить дивився на місцевість позаду себе. Квіти на Великому Дереві сяяли, мов полум'я. Усі птахи пурхали в повітрі та співали. Тоді Дрібничка всміхнувся, кивнув Парохієві й подався геть разом із пастухом.

Він хотів чимало дізнатися про овець, про полонини, поглянути на просторе небо й рухатись усе далі й далі в напрямку Гір, завжди вгору. Попри те, я не можу уявити, що трапилося з ним. Навіть маленькому Дрібничці ще у старому домі вдалося мигцем побачити вдалині Гори, і вони потрапили до його картини: проте, які ті Гори насправді та що розкинулося по інший їхній бік, може сказати лише той, хто сховався на них.

— По-моєму, він був недалеким чоловічком, — мовив Радник Звичка. — Цілком нікчемним; геть не корисним для Суспільства.

— Ох, не знаю, — сказав пан Щепа, який не був важливою персоною, а звичайним шкільним директором. — Я не певен; це залежить від того, що ви маєте на увазі, кажучи «корисним».

— Від нього не було практичного чи економічного зиску, — пояснив Звичка. — Наважуся припустити, що з нього можна було би зробити працездатного гвинтика певного ґатунку, якби ви, директори шкіл, знали свою справу. Та ви її не знаєте, відтак ми отримуємо некорисних людей на кшталт отого. Якби я керував цією країною, то приставив би його й таких, як він, до якої-небудь праці — такої, до якої вони надаються: мити посуд у громадській їдальні або що, — і стежив би, щоби вони виконували її належним чином. Або вигнав би їх геть. Мені треба було вигнати *його* ще давно.

— Вигнати його? Тобто ви змусили би його розпочати подорож завчасу?

— Так, якщо вам кортить послуговуватися цим старим беззмістовним висловом. Проштовхнув би його крізь тунель у величезну Сміттеву Купу — ось про що я.

— То ви вважаєте, що малярство нічого не варте, не варте того, щоби його зберігати, чи вдосконалювати, чи навіть скористатися з нього?

— Звісно ж, малярство приносить користь, — мовив Звичка. — Проте не його малярство. Для хоробрих юнаків, котрі не бояться нових ідей і нових методів, завжди знайдеться простір в історії. Та не для цієї старомодної базгранини. Для цих приватних марень. Йому не вдалося б утнути переконливого плаката, навіть аби врятувати собі життя. Він завжди цяцькався з листям і квітами. Якось я запитав його: чому? Він відповів, що вважає їх гарними! Можете уявити таке? Він сказав «гарними»! «Що гарне: травні та розмножувальні органи рослин?» — сказав я йому. Він не знав, що відповісти. Нерозумний базіка.

— Базіка, — зітхнув Щепа. — Так, бідолашний чоловічок, він ніколи не міг нічого закінчити. Еге ж, коли він пішов, його полотно було використано «з більшим зиском». Але я не дуже певний щодо того зиску, пане Звичко. Пригадуєте одне величезне полотно — те, що його зужили для ремонту пошкодженого після буревіїв і повеней сусіднього дому? Я знайшов одірваний від нього клаптик у полі. Клаптик було пошкоджено, та на ньому чітко проступали вершина гори й пагін із листям. Я не можу викинути його з голови.

— З чого? — перепитав Звичка.

— Про кого це ви обоє балакаєте? — поцікавився пан Абищо, втрутившись, аби врятувати ситуацію, бо Щепа аж залився рум'янцем.

— Те ймення не варте того, щоби його повторювали, — сказав Звичка. — Я взагалі не розумію, навіщо ми про нього говоримо. Він не жив у містечку.

— Ні, — мовив Щепа, — та ви однаково накинули оком на його будинок. Тому ходили туди, і телефонували, і насміхалися з нього, п'ючи його ж таки чай. Що ж, тепер його дім — а заразом і той, що в містечку, — належить вам, то навіщо відбирати ще й ім'я? Коли хочете знати, Абищо, ми говорили про Дрібничку.

— Ох, бідолашний маленький пан Дрібничка! — сказав Абищо. — Я й не здогадувався, що він малював.

Тоді, ймовірно востаннє, Дрібниччине ймення було згадано у бесіді. Проте Щепа зберіг дивний клаптик, про який казав. Фарба на ньому майже цілком розкришилася, та один прекрасний листок уцілів. Щепа обрав його, а згодом передав Містечковому Музею, і ще довго-довго «Листок пана Дрібнички» висів там у закутку, так що його пощастило побачити хіба кільком парам очей. Але одного дня Музей згорів, і про Дрібничку та його листок назавжди забули в його колишній країні.

— Правду кажучи, вона виявляється вельми корисною, — мовив Другий Голос. — Як свято, як відновлення снаги. Вона чудово оздоровлює; та й не тільки це, адже для багатьох вона стала найкращою прелюдією до Гір. У деяких випадках вона просто творить дива. Я виряджаю туди дедалі більше мешканців. Вони нечасто воліють повертатися.

— Нечасто, ваша правда, — сказав Перший Голос. — Думаю, нам варто якось назвати ту околицю. Що ви пропонуєте?

— Носій вирішив це питання раніше за нас, — відповів Другий Голос. — «*Поїзд прибув до Парохії пана Дрібнички*» — він уже давненько кричить отак. Парохія пана Дрібнички!.. Я надіслав їм обом повідомлення, щоби розповісти про це.

— І що вони?

— Вони обоє сміялися. Сміялися так, що аж Гори дзвеніли!

